

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ УПАКОВКОЮ ТА ЇЇ ВІДХОДАМИ НА ВІТЧИЗНЯНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

В.Є. Титаренко

Львівський університет бізнесу та права

Проанализировано состояние украинского законодательства в сфере управления оборотом упаковки и ее отходами. Проведено сравнения отечественных законопроектов с основными европейскими аналогами. Выделены основные недостатки украинских законопроектов.

Ключевые слова: упаковка, отходы упаковки, закон, директива, Европейский Союз, украинское законодательство, утилизация, оператор системы.

The condition of the Ukrainian legislation in sphere of steering is analysed by a turn of packing and its waste. It is spent comparisons of domestic bills with the main European analogues. The basic lacks of the Ukrainian bills are allocated.

Keywords: packing, packing waste, the law, the Directive, the European Union, the Ukrainian legislation, recycling, the operator of system.

Вступ. На сьогодні в Україні залишаються невирішеними проблеми законодавчого й технологічного забезпечення утилізації відходів, включаючи відходи, що вимагають спеціального регулювання: біологічні відходи, відходи лікувально-профілактичних установ, пакувальні відходи, сільськогосподарські й інші. Законодавче й нормативно-правове забезпечення в області обігу з відходами не відповідає новим економічним умовам, сучасному науковому баченню про раціональне використання сировинних і матеріальних ресурсів. Діюча законодавча база не дозволяє в достатньому ступені стимулювати фізичних і юридичних осіб, зайнятих у сфері обігу з відходами, а також вживати адекватних заходів до осіб, що наносять збиток навколишньому середовищу несанкціонованим розміщенням відходів. Виробники відходів не мають стимулів займатися їх переробкою та вивільненням територій, що призначені для створення об'єктів розміщення відходів.

Насамперед Україна на відміну від Європейського Союзу суттєво відстає в галузі регулювання обігу упаковки та її відходів. Для прикладу в її сусіда – Польщі, існує цілий комплекс нормативних актів, що регламентують всі актуальні аспекти життєвого циклу упакування. Відповідно до основного в цій галузі Закону “Про упаковку і пакувальні відходи” (Ustawa o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz. U. 2001 Nr 63, poz. 638 ze zm.)) [1] упаковка визначається як виріб, що виготовлений з будь-якого матеріалу з метою для зберігання, захисту, обробки, доставки, продажу будь-якого продукту від сировини до готової продукції. Закон виділяє індивідуальну та транспортну упаковку, розділивши їх через особливості використання та логістичні характеристики. Розширене визначення упаковки можна знайти й в самому найважливішому для галузі упаковки в Європі – це нормативний акт Європейського Союзу – Директива 94/62/ЄС “Про упаковку і пакувальні відходи” (European Parliament and Council Directive 94/62/EC of 20 December 1994 on packaging and packaging waste) [2].

Упаковка, в даний час займає дуже важливе місце в економіці кожної країни. Ринок упаковки в зв'язку з розвитком сучасних пакувальних матеріалів та збільшенням їх кількості розвивається дуже динамічно. Середнє споживання пластикової упаковки в різних країнах складає: США близько 250 кг, Японії 150 кг, країнах Європи становить близько 120 кг, Україні 68кг, у слаборозвинених країнах близько 5 кг [3].

Постановка проблеми. Сегмент упаковки невіддільний від інших галузей господарської діяльності. Оскільки виробник споживчих товарів також є суб'єктом, який випускає

упаковку шляхом розміщення в ній продукції. Тому важливо визначити роль кожного із суб'єктів, що входять в ланцюг виробництва. Роль упаковки підтверджує Директива 94/62/ЕС, вказуючи на те, що:

- Упаковка є товаром, який необхідний для соціально-економічного розвитку;
- Скорочення відходів є важливою передумовою для стійкого економічного розвитку;
- Найкращі шляхи зменшення відходів упаковки за рахунок зменшення кількості пакувального матеріалу це: повторне використання упаковки, утилізація матеріалів та інші способи обмеження кількості відходів;
- Рециркуляція особливо важлива для захисту навколишнього середовища;
- Ліквідація та переробка упаковки та її відходів вимагає розробки цілої системи збору та обробки даних в кожній державі;
- Важливим є сортування відходів в залежності від походження
- Перероблені матеріали не ставлять під загрозу здоров'я та безпеку людей і навколишнього середовища;
- Кожний учасник пакувального ланцюга повинен усвідомлювати свою відповідальність за появу відходів;
- Кінцевий споживач упаковки має бути належним чином поінформований про наслідки утилізації та переваги переробки пакувальних відходів.

В європейських країнах ефективне утилізування упаковки забезпечують національні системи поводження з відходами: ARA в Австрії, Duales System Deutschland у Німеччині, Еко-Emballages у Франції та ін. Основними методами є рециклінг та спалювання з отриманням електричної і/або теплової енергії. У деяких країнах основний метод – спалювання (Данія, Швеція та Нідерланди), в інших більш поширений рециклінг (Німеччина, Австрія).

Відсутність глибокої правової основи в області обігу з пакувальними відходами перешкоджає створенню умов для прогресивних змін у структурі виробництва й споживання товарів, послаблює захист економіки від несприятливого впливу іноземної конкуренції, не створює умови для ефективної інтеграції України в світову економіку, а також приводить до щорічних економічних втрат у результаті високої частки імпорту продукції з маркуванням, у ціну якої входять витрати імпортерів на збір, сортування по фракціях (включаючи композити) і утилізацію первинного впакування наприкінці її життєвого циклу.

Створюється ситуація, в якій Українське суспільство платить двічі за збір, сортування за фракціями та утилізацію первинної упаковки, що надходить як імпорт разом із продукцією. По-перше, оплачується екологічна сертифікація й маркування первинної упаковки по програмі утилізації в країнах-імпортерах, яка включається в ціну продукції. По-друге, за рахунок переважно бюджетних коштів та коштів місцевих бюджетів оплачується утилізація використаної упаковки на території України.

Всі закордонні фірми, що імпортують упаковану продукцію, не здійснюють діяльності, пов'язаної з її утилізацією після втрати споживчих властивостей, хоча в інших країнах, в першу чергу в країні виробництва, вони таку діяльність здійснюють.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні на відміну в Європі на даний час визначальний законопроект прийнятий тільки в першому читанні 14.01.2009р. “Проект Закону про упаковку та відходи упаковки” [4]. Цей законопроект визначає відносини в сфері упаковки та поводження з відходами, державну політику, права та обов'язки громадян в цій сфері. Одним з головних положень закону є розподіл суб'єктів відносин та їх компетенції:

- зобов'язаний суб'єкт – суб'єкт господарської діяльності, який імпортує, виробляє упаковку та/або продукцію в упаковці, здійснює оптову чи роздрібну торгівлю товарів в упаковці, загальна маса якої перевищує 500 кг на рік;
- кінцевий користувач продукції в упаковці – юридична або фізична особа, яка після використання продукції повинна позбутися відходів упаковки шляхом утилізації чи видалення;
- оператор системи поводження з відходами упаковки (далі – оператор системи) – суб'єкт некомерційного господарювання зі статусом юридичної особи, діяльність

якого відповідає вимогам цього Закону та здійснюється на основі права оперативного управління в організаційних формах, які визначаються зобов'язаними суб'єктами.

В директиві 94/62/ЄС сформульовано положення щодо обсягів та термінів утилізування використаної упаковки. З 2004 р. набула чинності директива 2004/12/ЄС (на заміну директиви 94/62/ЄС), де встановлені більш високі вимоги щодо рівня утилізування (таблиця).

Норми утилізування та перероблення відходів упаковки [2]

Пакувальний матеріал	Норма, %	
	Директива 94/62/ЄС	Директива 2004/12/ЄС
Скло	мінімум 15	мінімум 60
Папір	мінімум 15	мінімум 60
Метал	мінімум 15	мінімум 50
Полімери	мінімум 15	мінімум 22,5
Деревина	—	мінімум 15
Загальна утилізація	50—65	мінімум 60
Загальна переробка	25—45	55-80

Для порівняння в українському законопроекті встановлюються наступні мінімальні норми утилізації відходів упаковки по роках після набуття чинності цим Законом:

- у перший рік – 15 %;
- у другий рік – 20 %;
- у третій рік – 25 %;
- у четвертий рік – 30 %;
- у п'ятий рік – 35 %.

Обсяги утилізації відходів упаковки на кожний наступний рік визначаються зобов'язаними суб'єктами щорічно відповідно до затверджених норм утилізації та обчислюються в залежності від планових обсягів виробництва та реалізації упаковки і пакувальних матеріалів, застосування упаковки для пакування, транспортування та реалізації продукції, утворення відходів упаковки. Тобто вітчизняний законопроект має на меті надолужити в найближчі п'ять років після його прийняття половину відставання від європейської директиви.

Мета дослідження. До цього часу в Україні відсутній нормативний документ, який є аналогом європейської директиви 94/62/ЄС. В наших найближчих сусідів Польщі та Росії такі законодавчі акти є, і вони ґрунтуються на вищезгаданій європейській директиві. Коло проблем, яке дозволить вирішувати прийняття відповідних законів досить широке: від екологічних до фінансових та логістичних.

Саме відсутність такого базового законопроекту та недосконалість існуючого законодавства дозволила сформулювати мету даного дослідження – визначення головних напрямків впливу європейського законодавства в галузі поводження з упаковкою та її відходами на вітчизняне законотворення в цій сфері.

Необхідність прийняття законів щодо поводження з упаковкою обґрунтована вимогою неухильного виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань у цій сфері, зменшення негативного впливу відходів на навколишнє середовище і здоров'я людей.

Виклад основного матеріалу. Одне з найцікавіших та найбільш дискусійних нововведень вітчизняного законопроекту №1415 стосується поняття “оператор системи”.

Оператор системи не здійснює безпосередню діяльність із збирання, оброблення (перероблення), перевезення відходів упаковки для подальшої їх утилізації, а тільки укладає договори із зобов'язаними суб'єктами на організацію робіт з виконання норм утилізації відходів упаковки, таким чином, не підпадає під вимоги Закону України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” стосовно ліцензування заготівлі, обробки окремих

видів відходів як вторинної сировини. Метою діяльності оператора системи не є одержання прибутку і його майно не розподіляється між засновниками або членами системи.

Оператор системи має право брати участь у тендерах та фінансувати роботи з інформування і навчання населення, реалізацію пілотних проектів щодо організації роздільного збирання відходів упаковки, розроблення та супроводження програмних документів щодо забезпечення утилізації відходів упаковки. Вартість послуг щодо організації робіт із забезпечення утилізації відходів упаковки враховується у собівартості упаковки і упакованої продукції.

На сьогодні в Верховній Раді вже зареєстровано Проект Постанови “Про відхилення проекту Закону України про упаковку та відходи упаковки” головні аргументи заперечення, якого стосуються створення “оператора системи поводження з відходами упаковки”, який не здійснює безпосередньої діяльності із збирання, оброблення, перевезення відходів упаковки для подальшої їх утилізації, а тільки набуває монопольного права на надання послуг з організації забезпечення роздільного збирання відходів упаковки, їх утилізації та встановлення вартості послуг.

Автори постанови апелюють до того, що відсутність прозорої системи контролю за діяльністю “оператора системи” створює передумови для виникнення ще одного інституту, який жодним чином не несе відповідальності за вирішення екологічних проблем.

Дуже дискусійним є також питання і щодо визначення предмету послуг з організації забезпечення збирання та утилізації відходів та їх вартості. Згідно із статтею 16 законопроекту, тарифи встановлюються “оператором системи” на кожний рік окремо. Оскільки “оператор системи” може займати монопольне становище на ринку України, зміст статті потребуватиме узгодження з антимонопольним законодавством України.

Інші застереження постанови стосуються питань передачі на пільгових умовах в оренду приміщень, об’єктів інфраструктури, земельних ділянок. Також виявлено дублювання Кодексу України про адміністративні правопорушення, а санкція статей законопроекту – встановлюють більш жорсткі покарання у порівнянні з адміністративними правопорушенням. Окрім цього, існує Закон України “Про відходи”[6], і створення окремого правового акту, який стосується лише упаковки та її відходів – вимагатиме додаткового регулювання правовідносин в галузі та застосування положень.

Висновки. В процесі дослідження встановлено існування проблеми в вітчизняному законодавстві, що стосується управління обігом упаковки та її відходами. Основний в цій сфері діючий Закон України “Про відходи” не враховує сучасний стан в сфері використання упаковки та не враховує існуючих закордонний досвід в цій сфері.

В Україні на сьогодні попередньому читанні прийнятий законопроект “Про упаковку та відходи упаковки”, який є аналогом відомих європейських директив, але вже має достатньо опонентів. Оскільки вже існує постанова про відхилення цього законопроекту. Найімовірніше справжніми причинами існуючих колізій та відсутності чинного Закону України “Про упаковку та відходи упаковки” є фінансові інтереси різних зацікавлених сторін в цій сфері, про які згадувалось вище: імпортерів, вітчизняних виробників, операторів, що діють на ринку збору та переробки вторинної сировини, розпорядчиків коштів місцевих бюджетів.

Однозначно потрібно констатувати, що вітчизняне законодавство потребує суттєвого доопрацювання та гармонізації з європейським в сфері поводження з упаковкою та її відходами, яке вже має досвід в кілька десятків років та успішно використовується в багатьох країнах.

Література

1. *Marek Górski. Ustawa o opakowaniach i odpadach opakowaniowych Komentarz. – Warszawa, 2008. Wolters Kluwer Polska.*
2. *European Parliament and Council Directive 94/62/EC of 20 December 1994 on packaging and packaging waste. Amended by: Regulation (EC) No 1882/2003 of the European Parliament and of the Council of 29 September 2003, Directive 2004/12/EC of the European*

Parliament and of the Council of 11 February 2004, Directive 2005/20/EC of the European Parliament and of the Council of 9 March 2005. <http://eur-lex.europa.eu/> Access to European Union law.

3. Шляхи підвищення потенціалу використання вторинних ресурсів / В.С. Міщенко, Ю.М. Маковецька // Продуктивні сили України. – 2009. – № 1. – С. 29–43.

4. Проект Закону про упаковку та відходи упаковки. Проект Закону № 1415 від 23.01.2008. <http://portal.rada.gov.ua/rada/> Сайт Верховної Ради України, База даних “ЗАКОНОПРОЕКТ”.

5. Проект Постанови про відхилення проекту Закону України про упаковку та відходи упаковки. Проект Постанови № 1415/ПІ від 11.02.2009. <http://portal.rada.gov.ua/rada/> Сайт Верховної Ради України, База даних “ЗАКОНОПРОЕКТ”.

6. Закон України “Про відходи”. Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. – № 36–37. – Ст. 242)

УДК 336.77: 332.2

РОЗВИТОК ТА СТАН ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

О.П. Чучко, О.М. Гізатулліна

Макіївський економіко – гуманітарний інститут

В статті розглянуто розвиток іпотеки, проаналізовано сучасний стан іпотечного ринку України, а також виявлені фактори, що стримують розвиток іпотечного кредитування.

Ключові слова: іпотека, іпотечний кредит, іпотечний ринок, житлова іпотека, застава.

In article is considered development of the mortgage, is analysed modern condition hypothecary market Ukraines, as well as is revealed factors, which restrain the development of the hypothecary lending.

The Keywords: mortgage, hypothecary credit, hypothecary market, housing mortgage, guarantee.

Вступ. Подальший успішний розвиток української економіки стримується через обмеженість інвестиційних ресурсів. Для більшості українських підприємств інвестиції можуть бути залучені переважно на внутрішньому ринку під заставу нерухомості. Вирішенню актуальних соціально-економічних проблем суспільства сприятиме розвиток довгострокового житлового іпотечного кредитування. Суттєвого покращення в економіці можна очікувати завдяки впровадженню механізмів іпотечного кредитування. Це дозволить вирішити питання отримання кредитних ресурсів для українських підприємств на оновлення їх матеріально-технічної бази і надасть нового імпульсу в розвитку цієї важливої сфери. Таким чином, з розвитком іпотечного кредитування пов’язується можливість суттєвих якісних зрушень в економіці.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Вирішенням проблем розвитку іпотечного ринку займалась велика кількість економістів, серед яких О.І. Кіреєв, В.Д. Базилевич, С.С. Волков, В.Ф. Присяжнюк, В.І. Кравченко, І. Ковалишин та інші. Однак питання аналізу й оцінки сучасного стану іпотечного кредитування та визначення основних факторів, що стримують зростання іпотечного ринку, потребують подальшого наукового дослідження.